

3 Hospodář

3.1 Počátky hospodaření

Již za podnikání Josefova otce zaznamenalo hospodářství Bezděkovských z Dolního mlýna patrně slušný rozmach. Lze to vyvodit mimo jiné z toho, že zatímco v roce 1880 odvedl otec mlynář Josef Bezděkovský st. roční daň 55 zl., roku 1913 již daň zaplacená úřadům jeho synem činila něco málo přes 200 korun. Její výše tak poměrně výrazně převyšovala daň ostatních rohozenských občanů¹.

Sám pradědeček Josef, jak vyplývá ze smlouvy o převodu mlýna z otce na syna, se vlastníkem celého hospodářství stal již dva roky před svým sňatkem s Anežkou, tedy v říjnu roku 1907. Ihned 1. listopadu téhož roku tak podal Okresnímu hejtmánství v Pelhřimově oznámení o tom, že „*zamýšlí provozovati živnost mlynářskou*“, přičemž tento svůj úmysl doložil potvrzením o přístupní taxě u společenstva mlynářů v Pelhřimově a výučním listem. 7. listopadu téhož roku mu pak bylo vystaveno potvrzení ohledně „*opovězeného provozování živnosti mlynářské*“².

Pokud jde o rozsah daného hospodářství v době, kdy se o něj začal pradědeček starat, základní obrázek nám poskytuje právě již zmiňovaná svatební smlouva. Dočteme se zde mimo jiné, že Anežka má získat polovičku jednak usedlosti v Rohozné č. p. 36 „*s mlejnicí, chlěvy, stodolou a kolnou*“, dále pak i „*dobytku a veškerého hospodářského nářadí a zařízení*“, a v neposlední řadě rovněž „*veškerých k usedlosti té připsaných pozemků*.“ Ze smlouvy se sice nedozvíme

celkovou rozlohu těchto pozemků, víme však, že se jednalo o čtyři pozemky v katastru obce Rohozná a čtyři pozemky v katastru obce Dolní Cerekev³. Tato polovička veškerého zde uvedeného majetku (včetně „*zásob obilí, píce, plodin a dříví*“) je ve smlouvě naceněna na 15 000 Kč.

Josef však po otci patrně převzal i určité pohledávky/dluhy. Ve svatební smlouvě je k tomu uvedeno, že Anežka přebírá na sebe i polovičku těchto dluhů. Mezi těmito pohledávkami se jednalo zejména o 2 000 zlatých (v přepočtu 4 000 Kč) vůči jihlavské spořitelně, dalších 2 000

¹ Údaje o roční odvedené dani jsou uvedeny v soupisu oprávněných voličů. Poměrně vypovídající přitom je, že zatímco roku 1880 měli obdobnou či jen o málo nižší vyměřenou daň jako Josef Bezděkovský st. další dva místní občané, v roce 1913 byl již rozdíl mezi daní odvedenou Josefem Bezděkovským a druhým nejvíce zdaněným občanem Rohozné téměř 150 Kč. Viz RÚNA, Jonáš: Samospráva obce Rohozná 1850–1918, str. 73 a 78.

² Oba citované dokumenty se nacházejí ve složce dokumentů z období protektorátu, kdy pradědeček Josef, potažmo jeho syn, usilovali o převod majetku z otce na syna, a bylo patrně třeba doložit úřadům i všechny relevantní dokumenty stran minulosti. Viz MZA v Brně – SOKA Pelhřimov, fond OÚ PE inv. č. 1115, kart. 788.

³ V obci Rohozná se jednalo o pozemky číslo katastrální 2149 ve složce 237, 156/1 a 156/2 ve složce 268 a , 146/2 ve složce 620 pozemkové knihy katastru obce. Přesnou plochu se zatím podařilo identifikovat jen u pozemků v Dolní Cerekvě: zde šlo pak o pozemky číslo katastrální 1582/2, 1672/1, 1674 a 1671 ve složce 862 pozemkové knihy této obce (viz str. 3 a 4 smlouvy), přičemž zde šlo celkem o cca 11,5 ha orné půdy a 773 m² vodní plochy. Viz údaje Věry Řezníčkové.

zlatých činila pohledávka Josefových rodičů a 5 000 zlatých pak pohledávka Josefovy postižené sestry Josefy.

3.2 Spor s manžely Třískovými

Po svém otci však „zdědil“ pradědeček i jednu potenciálně nepříjemnou záležitost týkající se zavlažování jeho pozemků. Ještě roku 1906, tedy před tím, než pradědeček oficiálně převzal hospodaření na Dolním mlýně, došlo k situaci, kdy manželé Jan a Antonie Třískovi (Rohozná č. p. 103) změnili na svém pozemku tok potoka tvořící hranici mezi katastry obcí Rohozná a Dolní Cerekev⁴. To vedlo k situaci, kdy majitelé Dolního mlýna neměli dostatek vody k zavlažování své louky (č. kat. 2134). Již sám pradědeček tak okamžitě inicioval jednání u starosty, kde došlo k dohodě, že pan Tříška zřídí přes koryto potoka žlab, který by daný nedostatek odstranil.

K tomu zdá se k oboustranné spokojenosti došlo a až do 8. července 1909 se situace jevila být vyřešena. Vztahy mezi dotyčnými se dokonce natolik vylepšily, že pradědeček svolil k Třískově žádosti prohloubit koryto potoka na jednom z jeho pozemků, aby „*spád vody byl větší a voda mohla lépe odtékat*.“⁵ Proč se po skoro třech letech rozhodl Jan Tříška tyto sousedské vztahy narušit, když se rozhodl u jednoho z pradědečkových pozemků prohloubit koryto potoka o celý jeden metr, se už objektivně asi těžko dozvíme. Sám pradědeček tehdy tvrdil, že důvodem byla Třískova snaha zamezit v případě lokálních povodní zaplavení jeho horních pozemků, aniž by však vzal v potaz, že díky tomuto opatření (tj. rychlejšímu spádu potoka) voda z vylitého potoka jednak totálně zaplaví některé z luk v majetku mlynáře Bezděkovského, a současně tím zcela zamezí přístupu vody v potoce k jiné z jeho luk, která se nově octla výše, než kudy vedlo koryto potoka.

Sám Tříška se sice ze začátku tomuto obvinění bránil s odvoláním na údajnou ústní dohodu uzavřenou před 11 lety s pradědečkovým otcem, která mu měla umožnit čas od času koryto potoka „pročistit“, což také již v minulosti údajně vícekrát učinil. Nakonec však stačil v zásadě pouhý měsíc od podání žaloby koncem července 1909, aby obě strany dosáhly smíru⁶. V čem tento smír spočíval, o tom se v samotném ujednání z 30. srpna tohoto roku nedozvíme. Z přechozích dokumentů bychom však mohli soudit, že pan Tříška musel jednak zajistit návrat potoka do původního stavu před 8. červencem 1909, a současně že musel zaplatit veškeré výlohy spojené s daným úředním řízením. Celou kauzu se tak nakonec podařilo vyřešit poměrně rychle, což dosti kontrastuje se všemi jinými právními spory vedenými vlastníky Dolního mlýna.

3.3 Přestavba mlýna

Všeobecně známým faktem je, že můj pradědeček přistoupil v letech 1915–1916 k poměrně zásadní přestavbě celého Dolního mlýna. Co bylo jejím motivem přesně nevíme. Bez dalších pramenů bychom tak asi mohli třeba spekulovat nad tím, že tehdy jen využil oné výše

⁴ V popisu následných událostí vycházím z textu stížnosti Josefa Bezděkovského vůči manželům Třískovým, jak je sepsána advokátem Jaroslavem Červeným z Jihlavy 28. 7. 1909. Viz MZA v Brně – SOKA Pelhřimov, fond OÚ PE inv. č. 1115, kart. 788.

⁵ Tamtéž.

⁶ Tamtéž.

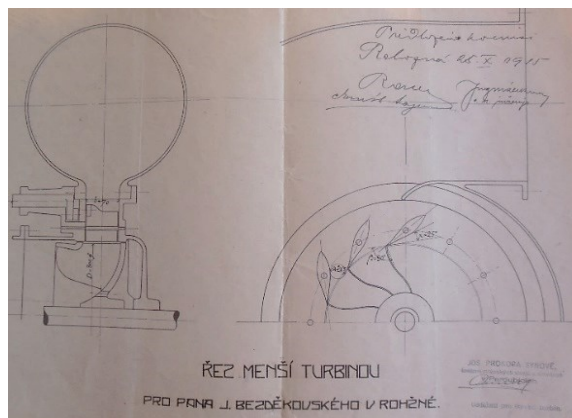
naznačené příznivé ekonomické situace v jeho hospodaření, případně že zde určitou roli hrálo i jeho postavení starosty a jeho celková společenská úroveň.

Než se ale podíváme, jak to s celou přestavbou Dolního mlýna vlastně bylo, popišme si krátce, jak tento mlýn před touto závratnou změnou patrně vypadal. Mlýn měl tehdy dvě mlýnská kola, přičemž zatímco první kolo pohánělo „jedno složení mlýnské s kamenem špičákem“, a k tomu ještě hospodářské stroje jako mlátičku a řezačku, druhé kolo pohánělo již zmiňované dvě válcové stolice a dvě „stoupy“, tj. strojní zařízení určené k loupání obilovin. Zajímavé přitom je porovnat toto zařízení s vybavením konkurenčního Horního mlýna. Ten měl kolem roku 1900 celkem tři kola, přičemž zatímco první dvě kola poháněla mlýnské složení s kamenem špičákem respektive francouzským kamenem, to třetí kolo pohánělo čtyři stoupy, šindelku a stejné hospodářské stroje jaké měli na Dolním mlýně⁷.

Na první pohled bychom tak mohli říci, že na tom Horní mlýn mohl být teoreticky, co se týče vybavení týče, lépe než ten Dolní a že jeho dosavadní výrazně horší hospodářské výsledky musely souviset spíše s jistými vnějšími okolnostmi (viz kapitola 1.4). U oné ambiciózní přestavby na Dolním mlýně se pak může i zdát, jako by pradědeček nechtěl nechat nic náhodě (a těmto jiným okolnostem) a jako by jej hnala představa, že se díky této modernizaci své konkurence z rodiny definitivně zbaví.

Podstata rekonstrukce spočívala ve výměně dosavadních vodních kol za dvě vodní spirálové Francisovy turbíny, z nich první měla spotřebu 316 l/s a druhá 156 l/s při spádu 5,5 m. Mlýnské zařízení se skládalo ze tří válcových stolic, jednoho francouzského kamene, jednoho špičáku a loupáčky s příslušenstvím⁸. Podle technické zprávy projektu se dále počítalo s tím, že před turbínami bude zřízena betonová kašna a nové stavidlo o světlé šířce 0,89 m a hloubce vody ve stavidle 0,58 m.

Tuto technickou zprávu (včetně nákresů starých vodních kol i projektovaného zařízení turbín) stejně jako hydrotechnický výpočet zaslal Josef dne 26. září 1915 na Okresní hejtmanský v Pelhřimově jako přílohy ke své žádosti o povolení realizace této modernizace⁹. Projekt byl posuzován ještě v roce 1916 a finální stanovisko (včetně stanovení detailních podmínek pro provádění celé stavby) tak Josef obdržel od Okresního hejtmanský v Pelhřimově až 11. července 1916¹⁰.

⁷ Popis obou mlýnů uvádím dle hlášení Obecního úřadu v Rohozné okresnímu hejtmanský z 11. 10. 1901. Nelze vyloučit, že na pradědečkově mlýně mohlo dojít k jistým drobným úpravám, zásadní změny jsou ale vyloučeny. Viz MZA v Brně – SOKA Pelhřimov, fond OÚ PE, inv. č. 1228, kart. 108 (Rohozná 1903–46).

⁸ Informace převzaty ze ŠTEFLOVÁ, Štěpánka a kolektiv autorů: Rohozná slovem i obrazem 1369–2019, str. 54–55.

⁹ Již 1. srpna téhož roku ale obdržel povolení „k přestavbě mlýnské a obytné budovy“ ze strany obce Rohozná, což ale evidentně k realizaci celého projektu nestačilo, či možná jen částečně.

¹⁰ Všechny dále zmiňované dokumenty týkající se rekonstrukce mlýna jsou uloženy v MZA v Brně – SOKA Pelhřimov. Jsou ze souboru naskenovaných dokumentů převzatých od mé sestřenice Věry Řezníčkové, proto zde neuvádím číslo fondu.

Jak již to v takovém případě bývá, ono finální vyjádření vycházelo i z dílčího stanoviska jiných orgánů, v tomto případě Živnostenského inspektorátu v Českých Budějovicích. Zajímavé je, že již tehdy byla součástí daného povolovacího procesu i jakási „veřejná konzultace“, přesněji řečeno „komisionální šetření“, které zmiňované Okresní hejtmanství svolalo v souladu s § 83 tehdejšího vodního zákona na 25. října 1915 za účelem „stručného řízení vodoprávního“.

Obě zmiňovaná vyjádření přitom svědčí o tom, že již v této době kladly úřady poměrně velký důraz na bezpečnost provozu daného zařízení a bezpečnost práce¹¹. Mezi uvedenými podmínkami tak nalezneme celou řadu těch, které kladou důraz na ohrazení či zakrytí všech možných částí výsledného zařízení, které by mohly při jeho obsluze představovat určité bezpečnostní riziko. Ono finální stanovisko pak vedle toho klade ještě důraz na to, aby daná rekonstrukce nevedla ke změně vodního spádu či množství používané vody. *„Úpravou touto nemění se na původním dýmacím zařízení ničeho tak, že vodoprávní poměry vcelku zůstanou tytéž a jedná se vlastně o racionálnější využívání vodní síly,“* stojí zde doslova.

Realizace projektu šla však poměrně rychle dopředu, a tak již koncem srpna 1916 mohl Josef Okresnímu hejtmanství sdělit, že *„přestavba mlýnského zařízení je zhruba hotova, úplné dokončení provedeno bude do konce měsíce října.“*

Kromě zmiňované přestavby mlýnského zařízení se Josef ve stejný čas rozhodl i zásadně přestavět přiléhající obytné prostory. Šlo v podstatě o stavbu nové budovy na doposud nezastaveném pozemku, k jejímuž zahájení došlo 1. srpna 1915. V polovině ledna 1917 pak Josef podává zprávu Okresnímu hejtmanství, v níž píše, že již 10. ledna dokončil v obci Rohozná stavbu nového stavení č. p. 36, přičemž to původní bylo *„úplně zbořeno a se zemí srovnáno.“* Současně pak žádá berní referát daného úřadu, aby mu *„ráčil v placení daní domovních na řadu let zákonem stanoveném osvoboditi.“* Již 5. ledna 1917 však obdržel Josef od obecního úřadu v Rohozné příslušné povolení k obývání této nové budovy, což znamená, že se sem již v tomto čase mohla Josefova rodina nastěhovat.

Přestože se celková modernizace Dolního mlýna uskutečnila v poměrně dramatických letech Velké války, která nakonec, jak je známo, vyústila v rozpad Rakouska-Uherska a vznik samostatného Československa, možná trošku překvapí, že reakce příslušných úřadů na uvedené Josefovo oznámení nebyla zas tak rychlá, jak bychom asi očekávali. Teprve 1. října 1921 totiž dostává Josef úřední vyrozumění o tom, že 10. října téhož roku od 11 hodin

proběhne příslušné kolaudační řízení, a to jak mlýnského zařízení, tak i přilehlé obytné budovy. Z dochovaného protokolu o tomto řízení víme, že se výsledná stavba od původního projektu částečně odchylovala, ač se nejednalo o nic dramatického. Jednalo se o úpravu kašny a stavidlového zařízení, kdy kašna byla zvětšena a uzavírací stavidlo bylo ponecháno v původní

¹¹ Viz třeba jedna z podmínek uvedených již ve vyjádření Živnostenského inspektorátu v Českých Budějovicích, která se pak objevuje i ve finálním stanovisku Okresního hejtmanství: *„Veškeré schody, schodové otvory podlažní lávky a schody s volnými okraji, kde by dělník spadnouti mohl, musí býti pevným nejméně dvojtyčovým zábradlím opatřeny.“*

poloze na počátku krytého kanálu. Turbínové stavení pak ve své finální podobě umožňovalo komunikaci nejen s vlastním mlýnem, jak předpokládal původní projekt, ale i s prostorem dvoru. Kolaudační protokol však k tomu konstatuje, že vše je „*řádně osvětleno, prostorno a ke svému účelu v každém způsobu vyhovující.*“ Žádná konkrétní výtka k technickému provedení mlýnského zařízení, na kterou by bylo třeba ještě reagovat, zde však jinak uvedena není, a tak nezbývá než připomenout, že ve výsledku tato modernizace zajistila, že se Dolní mlýn v Rohozné stal nejmodernějším mlýnem na pelhřimovském okrese¹².

Pokud jde o přilehlé obytné prostory, zde již pár konkrétních drobných výtek protokol uvádí. Například tu najdeme výhradu, že dveře spojující ohnivzdorně krytou mlýnskou budovu s přiléhající kůlnou se šindelovou krytinou nejsou ohnivzdorné, ale dřevěné, což je třeba změnit, nebo upozornění, že schody vedoucí do podkroví musí být dodatečně opatřeny dvojtyčovým zábradlím.

3.4 Na mlýně a na statku

O tom, jak to asi na mlýně po oné modernizaci fungovalo, mi před léty něco málo vyprávěl můj dědeček Ladislav: „*Ve mlýně se mlelo jednak tzv. selské mletí, a pak taky obchodní. To první znamenalo, že zemědělci, respektive jak se jim tehdy říkalo rolníci, si přivezli pšenici a žito, a my jsme jim z toho udělali za poplatek mouku. U toho obchodního mletí se obilí koupilo, semlelo se a mouka se pak prodávala pekařům. Někdy jsme přitom o nějaké peníze i přišli, a to když dotyční neměli v posledku čím za to obilí zaplatit. To se vzpomínám si stalo jednou v Horní Cerekvi. Jinak jsme ale prodávali obilí třeba do Batelova, Třešti a dokonce i do Jihlavy.*“

Od dědečka také mám pár informací o celkové hospodářské situaci Josefa Bezděkovského. Celková rozloha hospodářství byla 50 hektarů, přičemž se jednalo převážně o louky. Na statku pak měl Josef celkem 30 kusů hovězího dobytka, dva koně a také nějakou drůbež (husy a krůty). Pokud jde o vybavení, vlastnil Josef mimo jiné sekačku, obraceč sena, pohrabáč či výfuk na seno. Seno přitom neměl jen pro vlastní potřebu, ale dokonce ho i prodával. Měl proto i lis na seno.

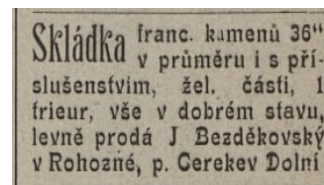
Ačkoliv se o hospodaření, jak jsme již zmínili, hodně starala Josefova manželka Anežka, zaměstnával Josef i několik pracovních sil. Šlo třeba o tři služky, z nichž jedna byla v kuchyni a další dvě pracovaly ve chlévě. Dále se jednalo o jednoho kočího a jednoho krmiče. Dva další zaměstnanci pak pracovali ve mlýně. Sama Anežka chovala husy a krůty, které prodávala, a utržené peníze ukládala svým synům Láďovi (tj. mému dědečkovi) a Bohoušovi na spořitelní knížku. K tomu bylo samozřejmě třeba se postarat i o vaření pro všechny ve mlýně.

O Josefově hospodaření lze též najít dva úřední doklady. V obou případech jde o Zprávu o činnosti českého odboru Rady zemědělské pro Království České, a to za roky 1912 a 1916. Z těchto dokumentů se dozvídáme, že Josef využíval subvencí z tehdy existujícího Fondu na

¹² ŠTEFLOVÁ, Štěpánka a kol. autorů: Rohozná slovem i obrazem 1369–2019, str. 55.

podporování chovu a zužitkování dobytka, a že mu z něho byla v obou zmiňovaných letech vyplacena podpora za jednoho prodaného býka. Zatímco však pro rok 1912 víme, že se jednalo o částku 300 Kč, což byla tehdy polovina prodejní ceny¹³, v případě roku 1916¹⁴ se z dané zprávy jen dozvídáme, že průměrná vyplacená výše této subvence byla 367 Kč. Na druhou stranu však díky této druhé zprávě víme, že Josef choval dobytek simenského plemene a vedle toho možná ještě i nějaké křížené plemeno¹⁵.

Poměrně raritní je pak inzerát v časopise Mlynář z roku 1904¹⁶ (tedy z doby, kdy mlýn formálně ještě patřil jeho otci) dokládající, že pradědeček uměl hospodařit i s tím, co na jeho mlýně už patrně nemělo žádné odpovídající využití. Jinak si moc nedokáží vysvětlit, že chtěl prodat skládku francouzských kamenů.

3.5 Provoz lomu

Z vyprávění mého dědečka jsem již dříve věděl, že jeho otec měl svého času blízko mlýna lom a zaměstnával tak kameníky, kteří dělali dlažební kostky, které se dodávaly až do Tábora. Díky několika úředním dokumentům jsem však nyní schopen dát tomuto příběhu kolem Josefova lomu trochu bližší kontury.

V první řadě již nemůže být pochyb o tom, na kterém pozemku daný lom ležel. Šlo o polní parcelu číslo katastru 2112¹⁷. Kdy přesně došlo k jeho otevření sice nevíme, z hlášení vrchního strážmistra Křížka z četnické stanice v Dolní Cerekvi z 13. listopadu 1924 se však dozvídáme, že původně zde Josef otevřel „štěrkovací jámu“, ukázalo se však výhodnější nechat kámen nalámat a využít jej na stavbu vlastní stodoly. Z toho lze usuzovat, že vše mohlo začít ještě někdy před koncem války za Rakouska-Uherska. Později Josef navázal spolupráci s kamenickou firmou Františka Kereše z Tábora, a postupem času zde zaměstnával nejdříve dva a později čtyři kameníky, kteří tu zkoušeli výrobu dlaždic. Z uvedeného hlášení přitom vyplývá, že Josef tehdy zatím jen zkouší, zda by daná výroba mohla mít komerční využití, a pokud dojde ke kladnému závěru, pak že hned zažádá o živnostenské povolení.

Na tento slib však Josef buď zapomněl nebo jej bral na příliš lehkou váhu. Svědčí o tom druhé hlášení zmiňovaného vrchního strážmistra Křížka o půl roku později, v němž uvádí, že v daném lomu „*provozují po živnostensku kostky a štěrk*“ a zaměstnávají dokonce už šest kameníků a dva nádeníky, aniž by k tomu měl jeho majitel příslušné povolení. Okresní správa politická z Pelhřimově sice dne 22. června 1925 žádá Josefa, aby do 8 dnů situaci napravil a požádal si o

¹³ Dvacátá první zpráva o činnosti českého odboru Rady zemědělské pro Království České za rok 1912, str. 219. Národní knihovna České republiky, Knihovní fondy a služby, Signatura: 54 C 000719/R.1911.

¹⁴ Dvacátá pátá zpráva o činnosti českého odboru Rady zemědělské pro Království České za rok 1916, str. 176. Národní knihovna České republiky – Knihovní fondy a služby, Signatura: 54 C 000719/R.1915.

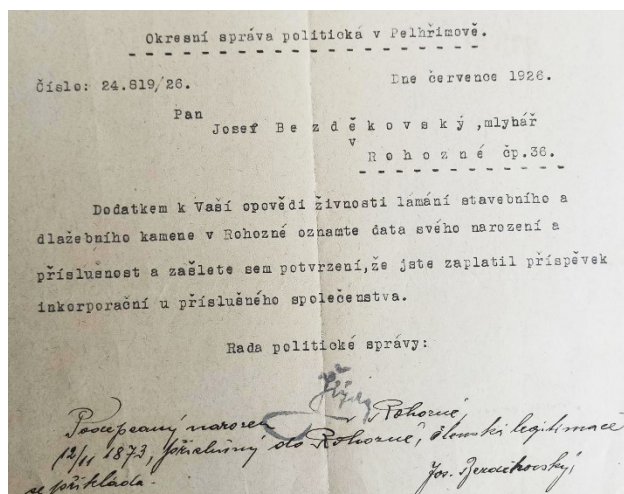
¹⁵ U Josefa Bezděkovského je uvedena zkratka „s“, což dle vysvětlivek na str. 171 by mělo znamenat simenské plemeno. Hned vedle toho je však ještě uvedeno „kříž.“ A tak je otázkou, zda současně nebyla poskytnuta podpora i na určité křížené plemeno. Také to však může být chyba, protože uvedená zkratka se ve vysvětlivkách zkratk neobjevuje.

¹⁶ Mlynář, č.10, 16.4. 1904.

¹⁷ MZA v Brně – SOKA Pelhřimov, kart. 512, 800 fol (Rohozná). Viz Josefova žádost o udělení povolení provozovny lomu ze dne 27. 7. 1926, kde je jinak evidentní překlep, kdy v názvu je daný pozemek uveden pod číslem 2122, v textu žádosti je však hned na dvou místech uvedeno číslo 2112 jako číslo katastru.

příslušné povolení, jinak mu bude lom úředně uzavřen, celá situace však nebyla zjevně vyřešena ani rok poté. Dne 15. května 1926 tak následuje druhá výzva, kde je Josef upozorněn, že pokud do 14 dnů v dané věci opravdu nezakročí, dojde nejen k zavření lomu, ale i k jeho citelnému potrestání.

Toto varování již na mého pradědečka evidentně zafungovalo. Svědčí o tom nejen již zmiňovaná žádost z 27. července 1926, ale rovněž vyhláška Okresní správy politické v Pelhřimově z 6. září téhož roku, v níž je již na 30. září svoláno místní komisionální šetření za účelem posouzení žádosti Josefa Bezděkovského na udělení dodatečného povolení ke zřízení provozovny kamenného lomu, a následné rozhodnutí živnostenského inspektorátu v Táboře z 18. října o udělení příslušného povolení. Zajímavostí přitom je, že ještě předtím si daný úřad vyžádal na Josefovi potvrzení, zda již zaplatil „inkorporační příspěvek“ do příslušného společenstva¹⁸.

Z jediných dvou dostupných dokladů o pozdějším využívání daného lomu lze přitom soudit, že byl funkční minimálně ještě v roce 1940, kdy se Josef (patně nakonec asi neúspěšně) snažil nabídnout Okresnímu úřadu v Pelhřimově stavební kámen (žulu) na stavbu silnice přes Rohoznou. Díky tomuto zdroji též víme, že za 1 m³ dodaného kamene nabízel tehdy Josef cenu 4 Kč a že mu kapacita lomu umožňovala nabídnout dodávku o celkovém objemu až 500 m³¹⁹.

3.6 Vodoprávní řízení

Pokud s vědomím toho, jak probíhal spor Josefova otce s jeho bratrem Františkem, nahlédneme v pelhřimovském archivu do složky nazvané „Josef Bezděkovský, mlynář z Rohozné – vodoprávní řízení“²⁰, můžeme vcelku brzy nabýt dojmu jakéhosi „dělá vu“. V úpornosti, s jakou vedl spor s příslušnými úřady o úpravu hráze u bývalého rohozenského rybníka, stejně jako v neochotě vyhovět druhé straně, si totiž pradědeček Josef moc nezadal se způsobem, jakým se ke zmiňovanému sporu stavěl jeho otec.

Společný byl vlastně i prvotní spouštěč celého sporu. V obou případech tu šlo totiž v podstatě o podmínky, za kterých úřady dle výměrů okresního hejtmanství v roce 1885 definitivně povolily vysoušení rohozenského rybníka²¹. Josefův otec z tohoto aktu tehdy benefitoval, když získal poměrně rozsáhlý prostor, který se časem proměnil na louku, jež mu dávala nemalé

¹⁸ Veškeré zmiňované informace v této kapitole jsou založeny na dokumentech uložených zde: MZA v Brně – SOKA Pelhřimov, Inv. č. 997, kart. 512, 800 fol (Rohozná).

¹⁹ MZA v Brně – SOKA Pelhřimov, Inv. č. 1251, Kart. 954, 206 fol (Lomy, pískovny, hliniště – jednotlivě (abecedně), str. 120, 130–131.

²⁰ MZA v Brně – SOKA Pelhřimov, fond Obecní úřady Pelhřimov (OÚ PE), Inv. č. 997, kart. 512 (Rohozná). Odsud pocházejí všechny dále citované dokumenty.

²¹ Jednalo se o Výměr č. 21.865/85 potvrzený později Výměrem 9.335 z 13.7. 1889.

zásoby sena. Františkovi to naopak, jak již bylo řečeno v úvodní kapitole, přineslo nemalé problémy. Pojdme si ale nyní ukázat, jak celá záležitost ovlivnila obecně život v obci Rohozná.

Až do období kolem roku 1913 se zdá, že obecní úřad neměl s Josefovým využíváním plochy bývalého rohozenského rybníka v zásadě žádné větší problémy. Důvodem byl fakt, že dle zmiňovaného výměru okresního hejtmantství ne mělo dojít k úplnému zrušení rybníka, ale jen k částečné změně hospodářského účelu dané nádrže. V podmínkách uvedeného výměru z roku 1885 (potvrzených později v roce 1889) totiž stálo, že musí být zachován tehdejší rybníční plav, a tedy i rybníční hráz, a že v rybníční hrázi mají být čtyři odpadní trubky. V zásadě tak platilo, že pokud při větším dešti došlo k tomu, že rohozenský potok a říčka Jihlávka vystoupaly z břehů a zaplavily okolní louky, nejčastěji se to dotklo právě Josefovy louky na dně nádrže bývalého rohozenského rybníka²².

Možná tak mějme i jisté pochopení pro pradědečkovu rozhodnutí z roku 1913, tedy z doby, kdy byl zároveň i obecním starostou, nechat rybníční hráz „svémocně“ (tj. bez souhlasu příslušných orgánů) prokopat²³. Sám toto později vysvětloval takto: *„Na hrázi bývalého rybníka byly v roce 1913 dřevěné roury tak zetlelé a sesuté, že propouštěly málo vody při jarním tání ledu a v senoseči při rozvodnění se ucpávaly. Hráz rybníka po tak dlouhém vysoušení nebyla již tak jistá, aby nahromadivší vodu s jistotou zadržela, byla odůvodněná obava by se hráz neprotrhla a další větší škody nezpůsobila.“*²⁴

Josef se později snažil rozporovat tvrzení, že ono rozhodnutí prokopat rybníční hráz učinil bez úředního povolení. Mohl přitom poukázat jednak na to, že svůj záměr dopředu 26. května 1913 oznámil okresnímu hejtmantství a vyžádal si uskutečnění místního komisionální jednání „za účasti všech sousedů majících zájem na úpravě odtoku vody“ a poukazovat přitom i na protokol z tohoto řízení, které proběhlo 9. června 1913, a v něm pak zaznamenané souhlasné stanovisko přítomného stavebního technika s navrženým postupem. Nejvyšší správní soud však ve svém rozsudku z 8. září 1937 vynesném jeho předsedou Emilem Háchou došel k závěru, že jde o mylný argument, neboť dané stanovisko *„není povolením vodoprávním a nemůže jej ani nahradit.“*

Daný rozsudek též důsledně vyvrátil Josefovou námitku, že nebylo jeho povinností vybudovat přes prokopanou hráz „definitivní“ nové přemostění, a to zvláště poté, co z důvodu „vyšší moci“ došlo k rozšíření původní propusti, což by znamenalo výrazné navýšení nákladů na jeho realizaci. Zde připomeňme, že právě v tomto směru daný pradědečkův skutek asi nejvíce afektoval obecní zájmy. Po koruně prokopané hráze totiž již historicky vedla veřejná obecní cesta spojující obec Rohozná s její osadou zvanou „Familie“ a rovněž s obcí Dolní Cerekev. Josef

²² Veškerá fakta uvedená v tomto odstavci jsou převzata ze Stanoviska Okresního úřadu v Pelhřimově Zemskému úřadu v Praze ze dne 19. 3. 1934 ve věci „Bezděkovský Josef, Rohozná: přemostění propusti k rybníční hrázi. Odvolání k ministerstvu.“ MZA v Brně – SOKa Pelhřimov.

²³ Kdy přesně k tomuto aktu došlo je těžké říci. V pozdějších spisech se hodně operuje oním rokem 1913, nicméně existuje doklad, že se k tomuto záměru Josef nedostal minimálně do konce listopadu tohoto roku, a sám k tomu v dopise okresnímu hejtmantství píše, že *„bude-li zima příznivá práci s tím spojené, stane se tak v jarních měsících 1914.“* Starosta Rod později zmiňuje, že se tak pravděpodobně stalo až roku 1916.

²⁴ Viz dopis pradědečka Josefa na Zemskou správu politickou v Praze ze dne 22. 8. 1925 v reakci na předchozí rozhodnutí Okresní správy politické v Pelhřimově z let 1924–25, v nichž bylo Josefovi nařízeno, aby předložil projekt na definitivní přemostění rybníční hráze.

vždy argumentoval tím, že hned po prokopání hráze vybudoval na své náklady provisorní dřevěný most, proti čemuž neměla obec žádné námitky, a připomínal rovněž, že „*kdybych chtěl zneužít své moci, byl jsem v době rozhodné 13 let obecním starostou v Rohozné, mohl jsem vyvolat usnesení obecního zastupitelstva, aby obec na most ve hrázi přispěla, což dle zákona povinna jest.*“²⁵ Rozsudek Nejvyššího správního soudu však i toto tvrzení vyvrátil. „*Bez významu je také okolnost, že obec s přemostěním souhlasila, neboť z tohoto souhlasu nedá se dovodit, že obec jako interesent vzala tímto na sebe povinnost stíhající podle zákona stěžovatele, nehledíc ani k otázce, zda takováto dohoda s obcí by mohla stěžovatele oproti vodoprávnímu úřadu této povinnosti zbavit,*“ stojí v již citovaném rozsudku Nejvyššího správního soudu.

Faktem každopádně je, že onen dřevěný provisorní mostek přes hráz nebyl již na začátku dvacátých let v nikterak dobrém stavu, na což obec prostřednictvím svého starosty Václava Roda, který v roce 1923 po téměř 10 letech v úřadě nahradil právě pradědečka Josefa, několikrát bezúspěšně upozorňovala²⁶ a vyzývala Josefa k nápravě. „*Pokud se tak v krátké době nestane, budu nucen jízdu po mostě tom uzavřít, o čemž podám zprávu okresní správě politické,*“ stojí v dopise starosty Roda pradědečkovi z 9. března 1924. K takto radikálnímu kroku se však starosta bez posvěcení vyšších úřadů nakonec neodvážil, patrně proto, že by tím skutečně ohrozil přístup do Rohozné pro celou řadu občanů obce i přespolních. A možná si byl i vědom toho, že „*most jest pro lehké povozy a pro těžké náklady není žádným spojením mezi veřejnými cestami*“²⁷, jak opakovaně argumentoval pradědeček. To však neznamená, že by se s daným stavem smířil. Došlo k podání stížnosti na pelhřimovskou Okresní správu politickou, která obratem v polovině března 1924 sdělila, že „*Josef Bezděkovský byl vybídnut, aby mostek byl uveden do bezpečného stavu a aby předložil projekt definitivní úpravy hráze u jeho mlýna.*“²⁸ Pradědeček se však k ničemu takovému evidentně neměl, ač se měl údajně zavázat „*dát tam propustky*“, a tak starostovi po roce čekání nezbylo nic jiného než v červnu 1925 žádat okresní správu „*o rázné zakročení v této věci, jinak byli bychom nuceni obrátiti se na zemskou politickou správu.*“²⁹ O měsíc později pak píše Rod i Josefovi a varuje ho, že pokud nevyhoví předchozím rozhodnutím okresní správy v Pelhřimově o předložení projektu na úpravu rybníční hráze, bude obec nucena provést jeho „*vhodnou úpravu sama na Váš účet*“. Sám Josef však místo toho píše na okres stížnost, kde upozorňuje na to, že daná rozhodnutí byla vyvolána stížností rohozenského obecního úřadu „*z důvodů více osobních mně nepřátelských, než věcných.*“ To je tedy obvinění poměrně těžkého kalibru, pro což ale pradědeček neuvádí v celé dopise z 22. srpna 1925 jediný důkaz. Z důvodu objektivity ale přiznejme, že starosta Václav Rod byl členem

²⁵ Viz již citovaný dopis pradědečka Josefa na Zemskou správu politickou v Praze ze dne 22. 8. 1925.

²⁶ V dopise Okresní správě politické ze dne 13. 1. 1924 si Rod na pradědečka stěžuje: „*První dopis ze dne 1.XI. 1923 č. 606 jmenovaný přijal a odepřel podepsati doručený pístek, a tento strážníkovi nevrátil. Druhý ze dne 20.XI. 1923 č. 693 vůbec nepřijal.*“

²⁷ Viz hlášení vrchního strážmistra Křížka ze 4. 4. 1924.

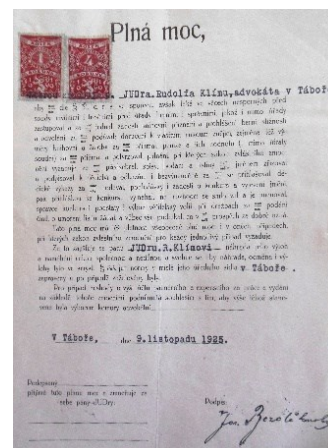
²⁸ Tyto informace uvádí starosta Rohozné Rod v dopise Okresní politické správě z 10. 11. 1924. Z dalších úřední komunikace víme, že šlo o výměr Okresní správy politické č. 6613/24 z 19. 3. 1924 a o následnou urgenci obsaženou ve výměru téhož úřadu z 15. 12. 1924.

²⁹ Viz dopis starosty Roda Okresní politické správě ze 14. 6. 1925.

agrární strany, zatímco Josef, jak bude blíže rozebráno v další kapitole, byl lidovec a obě strany si na úrovni obce Rohozná velmi konkurovaly.

Když jde ale o bezpečnost, měly by jít veškeré politické pŕtky stranou, a tak chápejme, že se okresní správa snažila celou kauzu vyřešit maximálně objektivně a především transparentně. Když byla ze strany Josefa požádána o schválení stávajícího stavu propusti (tj. bez nutnosti definitivního přemostění), iniciovala další místní komisionální šetření, které se uskutečnilo 10. listopadu 1925. Protokol z tohoto jednání nám přitom poskytuje poměrně ucelený obrázek o daném sporu, neboť obsahuje vyjádření všech zúčastněných aktérů.

Ze strany Josefa, respektive jeho právního zástupce JUDr. Rudolfa Klímy z Tábora, se tak dozvídáme, že původně měl v úmyslu (ambicióznější) řešení celého projektu, to by však z důvodů mimořádných poměrů za války vyžadovalo vysoké náklady a „téměř existenční pohromu žadatele“. Zástupci obce pak připouštějí, že obecně nemají proti projektu propusti (a jejímu dodatečnému úřednímu posvěcení) žádných námitek, trvají však na tom, že se Josef Bezděkovský musí na vlastní náklady postarat o vybudování jejího řádného přemostění, *„aby komunikace po hrázi vedoucí byla stejně bezpečná jako byla před zřízením propusti.“* Starosta pak důrazně upozorňuje, že *„nebere na sebe žádnou odpovědnost, kdyby někomu následkem špatného přemostění vznikla jakákoliv škoda na těle nebo na majetku.“* Pro úplnost pak ještě dodejme, že se v obci našli i tací, kteří protestovali vůči schválení samotné propusti ve stávající velikosti a zdůvodňovali to tím, že *„přítalové vody průkopem tím ženou se na jejich louky a tyto zaplavují a úrodu sena odnášejí.“*

Výsledkem celého jednání tak nakonec bylo jen potvrzení již známého faktu, že pradědeček musí předložit vodoprávnímu úřadu řádný projekt, jehož součástí by byl hydrotechnický výpočet pro správné dimenzování mostu. Josef ovšem podle svého vyjádření tehdy připouštěl i možnost znovuzřízení hráze, a tak komise pro tuto variantu stanovila, aby projekt v takovém případě počítal s bezpečným odvedením velké vody kolem hráze a znovuzřízením nových trubek.

Josef se však evidentně neměl ani k jedné z těchto možností, a to i přesto, že 21. ledna 1926 došlo jeho advokátovi v Táboře z okresní správy oficiální politické zamítnutí jeho předchozí žádosti o schválení projektu propusti v jeho současné podobě. S odkazem na paragrafy 33 a 44 tehdejšího vodního zákona pak bylo Josefovi nařízeno de facto to samé, co již bylo obsahem zmiňovaného protokolu z místního komisionálního šetření.

Pokud bychom si mysleli, že již nyní dostal Josef tzv. rozum a uvedenému rozhodnutí vyhověl, byli bychom zcela na omylu. Otáčky celého sporu mezi mým pradědečkem a příslušnými orgány se naopak začaly postupně zrychlovat a zrychlovat, myšleno tedy tak, že Josef nelenil použít všech možných opravných prostředků, které mu právní řád první Československé republiky umožňoval. Už bylo zmíněno jeho podání na Nejvyšší správní soud, což byla tehdy ona nejvyšší možná instance, kam mohl Josef celý spor dovést. Ještě předtím však podal „rekurs“ proti zmiňovanému rozhodnutí okresní správy na zemskou správu, a když ani zde v březnu 1928 neuspěl, podal o měsíc později dodatečné odvolání na ministerstvo zemědělství, které patrně tak, jako i dnes, mělo gesci za zmiňovaný vodní zákon.

Nad rámec předchozích argumentů Josef v novém podání zejména připomíná, že splnění všech předchozích požadavků je již bezpředmětné, neboť silnice na Dolní Cerekve je již projektovaná v jiném směru a mimo to „frekvence přes můstek jest nepatrná“. Tvrdí zde též, že původní dřevěnou lávku/mostek v souladu s požadavky okresní správy politické z roku 1924 zabezpečil.

Jak moc byla tato pravda samozřejmě nemůžeme s jistotou vědět, faktem však je, že o více než dva roky později si jakýsi František Lisa z Rohozné č. p. 63 stěžuje na schůzi obecního zastupitelstva, že „*most na veřejné cestě vedoucí po koruně hráze bývalého rybníka u mlýna Rohozná č. p. 36 neposkytuje dostatek jistoty pro projíždění povozů, neboť se povážlivě houpe.*“ Josef na to v dalším roce reaguje a most nově opraví, opět jde však o provizorium, neboť stále čeká na finální vyjádření ministerstva.

To si s konečným stanoviskem dalo dost na čase a v mezidobí dopisem podepsaným ministrem Strnadem (za agrárníky) z 8. března 1931 se ještě snaží od zemské správy získat informaci, kde potok, přes který se má dané přemostění vést, je „vodou veřejnou či soukromou“. Nedokáží posoudit, jak moc zásadní byla tato informace pro finální stanovisko ministerstvo zemědělství. To každopádně přišlo až o další tři roky později a bylo nakonec tedy zamítavé, přičemž zejména s určitostí konstatuje, že „*mostek je právně součástí vodní propusti, nikoliv tělesa veřejné cesty.*“³⁰

Když ke stejnému závěru došel v již zmiňovaném rozsudku z roku 1937 Nejvyšší správní soud, očekávali bychom, že se Josef konečně trochu rozhoupal a došlo k urychlenému zahájení realizace požadovaného projektu. Zvláště když k němu byly úřady až doposud poměrně shovívavé a vyhověly v roce 1935 i jeho žádosti, aby s realizací projektu mohl počkat až na vynesení daného rozsudku Nejvyššího správního soudu. Tehdy se přitom Josef odvolává i na špatnou hospodářskou situaci, která mu údajně „bez ohrožení existenčního“ patrně neumožní zrealizovat zde nějakou nákladnější stavbu, a bude tak nucen propustit hráze vrátit do stavu před rokem 1913. Zajímavé je v této souvislosti tvrzení o bezpečnosti mostku: „*Prozatímní úpravu provedl jsem na svůj náklad tak důkladně a bezpečně, že tudy při loňských manévrech přejela velká část vojska mezi nimiž i dělostřelectvo, takže je na více let o přejezd postaráno.*“³¹

Těžko říci, zda právě na tento fakt pradědeček nespolehal, když i po vynesení zmiňovaného rozsudku pokračoval při řešení celé záležitosti v poněkud liknavém přístupu. „*Zadání projektu potkalo se s neúspěchem pro stálý odklad technické kanceláře, které jsem vyhotovení zadal, byl jsem nucen vyhledat novou firmu, která mi slíbila vyhotovení projektu do 25. t. m.,*“ píše Josef v červnu 1938 okresnímu úřadu v reakci na opakovanou upomínku na dodání daného projektu, a čtenář těchto řádků se jen stěží vyhne dojmu, že tady někdo zaujal jednoznačně zdržovací taktiku³².

Faktem je, že teprve z Výměry okresního úřadu ze 24. října 1940 se dozvídáme něco bližšího o tom, jak byl tehdy daný projekt přemostění koncipován. Šlo zde o železobetonový deskový propustek, šířky 2,8 m a světlé výšky³³ 2,3 m, který měl být ve dně zpevněn dlažbou a při výtoku opatřen svahovitými kužely náležitě zpevněnými dlažbou. V podmínkách schválení dané stavby

³⁰ Zajímavostí je, že dopis z 23. 6. 1934 za ministra zemědělství, jímž byl agrárník Milan Hodža, podepisuje jakýsi Dr. Frankenberger. Bohužel zde není uvedeno křesné jméno, takže je těžko říci, o koho se konkrétně jednalo.

³¹ Viz Josefův dopis na Okresní úřad z 21. 8. 1935.

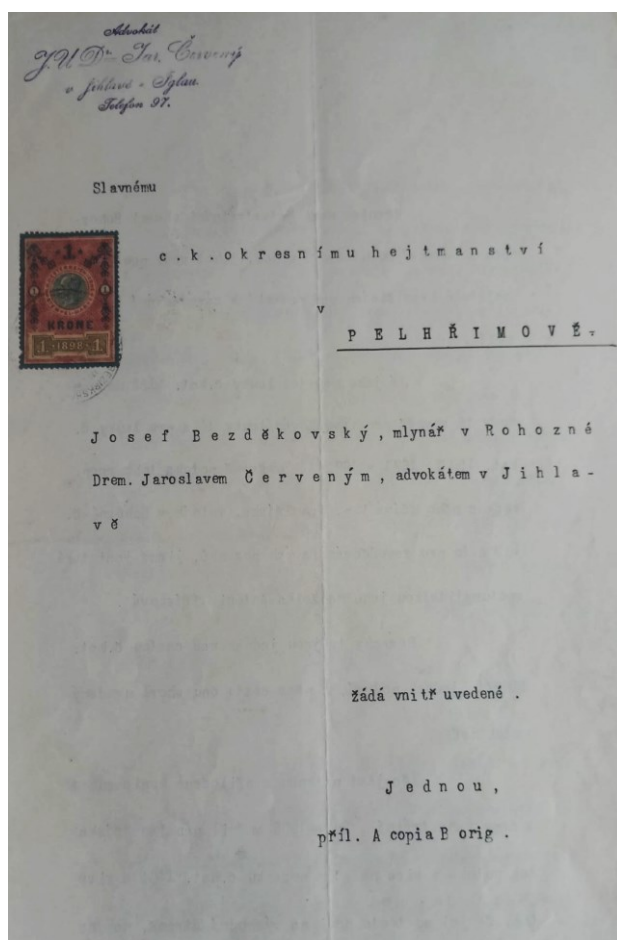
³² Samotný projekt pradědeček Josef předložil okresnímu úřadu až 9. 12. 1938.

³³ Termín „světlá výška“ značí svislou vzdálenost mezi nejvyšším bodem dolního okraje a nejnižším bodem horního okraje využitelného prostoru. Jedná se o prakticky využitelnou výšku konstrukce.

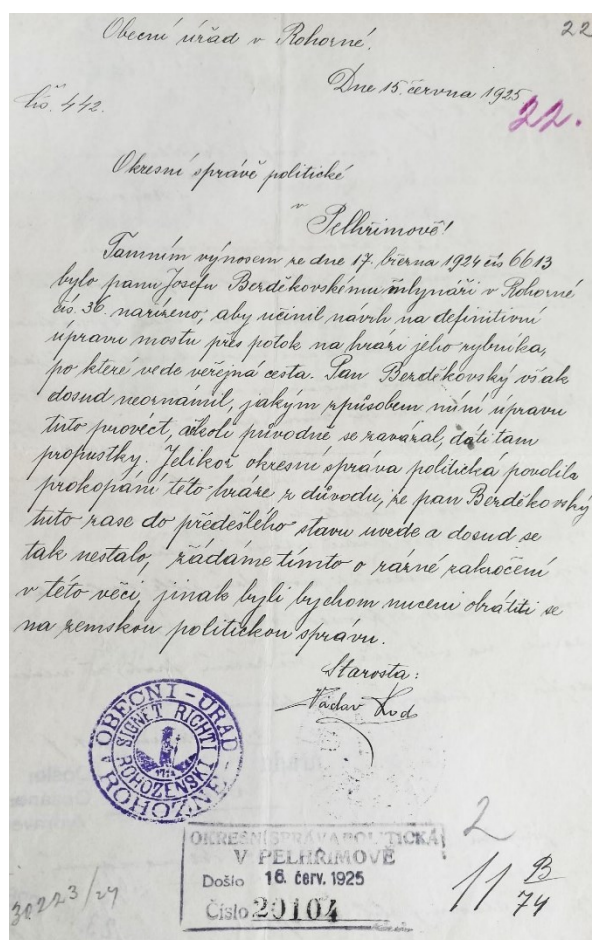
přítom bylo, že žadatel provede ještě před realizací projektu řádné zabezpečení břehů pod hlavními nosníky a uložení těchto nosníků na dřevěné piloty nejméně 3 m do tělesa hráze.

O tom, jak postupovala samotná realizace uvedeného projektu, nám toho archivní dokumenty mnoho neprozrazují. Dostatečný výmluvně však asi vyznívá žádost okresního úřadu pradědečkovi z 31. ledna 1944, kde je uvedeno, že původně měla být příslušná stavba dokončena rok od právoplatnosti zmiňovaného výměru, zatím však k tomu nedošlo. Josef tento fakt potvrzuje a vysvětluje to tím, že „vzhledem k zákazu staveb nemohl jsem uvedenou stavbu v uvedené lhůtě stavět.“ I kdybychom chtěli mému pradědečkovi (či možná už v tomto čase jeho nejstaršímu synu téhož jména) toto věřit, těžko to vysvětluje, proč se ještě 26. března 1946 musí Okresní národní výbor dotazovat mlynáře Bezděkovského, „zda jste provedl železobetonovou deskovou propustku.“

Při vědomí, že jde o poslední dochovaný archivní dokument o tomto vodoprávním sporu trvajícím de facto více než 30 let, můžeme možná cítit i jakousi zvláštní pachut' v ústech. Není asi pochyb o tom, že se Josef mohl cítit průběhem celého sporu poněkud poškozen, a jeho „boj“ s úřady lze tak do jisté míry i chápat. Jeho liknavý přístup nám však dnes nedává zrovna moc dobrý příklad, jak se chovat k platným rozhodnutím úřadů.

Obrázek 6: Stížnost Josefa Bezděkovského vůči manželům Třískovým sepsána advokátem Jaroslavem Červeným (obálka spisu).

Obrázek 7: Stížnost starosty Rohozné Václava Roda (z roku 1925) na Josefa Bezděkovského ohledně definitivního přemostění hráze.